

Tudósportré

APA ÉS FIA AZ ERDÉSZETI TUDOMÁNYOK SZOLGÁLATÁBAN – FEKETE LAJOS ÉS FEKETE ZOLTÁN AKADÉMIKUSOK RÖVID ÉLETRAJZA

FATHER AND SON IN THE SERVICE OF FORESTRY SCIENCES: SHORT BIOGRAPHIES OF ACADEMICIANS LAJOS FEKETE AND ZOLTÁN FEKETE

Bartha Dénes¹, Bende Attila²

¹az MTA doktora, egyetemi tanár

Soproni Egyetem Környezet- és Természetvédelmi Intézet, Sopron
bartha.denes@uni-sopron.hu

²PhD, egyetemi adjunktus

Soproni Egyetem Vadgazdálkodási és Vadbiológiai Intézet, Sopron
bende.attila@uni-sopron.hu

A Magyar Tudományos Akadémiába annak két évszázados múltja alatt tizenkét erdész végzettségű személynek sikerült bejutnia (Divald Adolf, 1864; Bedő Albert, 1880; Tuzson János, 1909; Fekete Lajos, 1910; Kaán Károly, 1924; Fekete Zoltán, 1941; Fehér Dániel, 1954; Magyar János, 1967, 1985; Keresztesi Béla, 1973, 1982; Solymos Rezső, 1998, 2004; Mátyás Csaba, 2004, 2010; Faragó Sándor, 2022). Közöttük Fekete Lajos (*1. ábra*) és fia, Fekete Zoltán (*2. ábra*) személyében az erdészeti felsőoktatás olyan kiemelkedő nagyságait tisztelhetjük, akik Selmecebányán és Sopronban közel egy évszázadon keresztül szolgálták az erdészeti felsőfokú képzést és az erdészeti tudományokat.

Nagyajtai Fekete Lajos (1837–1916) a selmecebányai M. Kir. Bányászati és Erdészeti Akadémián 1856 és 1859 között végezte erdészeti tanulmányait. Végzését követően nyolc éven keresztül a gyakorlati életben dolgozott, majd 1867-ben visszakért az akadémiára, amikor is a Wagner Károly vezette új, öttagú tanári kar megkezdte működését. Éppen ekkor változott az oktatás nyelve németről magyarra, s az oktatói kar legfontosabb feladata – a magyar tannyelvre való átállás jegyében – a honi erdészeti szaknyelv kimunkálása volt. Fekete Lajos oktatási feladatai között a talaj- és klímatan, erdészeti rovar- és állattan, növénytan, erdőtervezéstan, erdővédelemtan, erdőérték-számítástan, nemzetgazdaság és pénzügy,

1. ábra. Fekete Lajos selmecbányai dolgozószobájában

Forrás: ismeretlen készítő, Horváth Tamás szívességéből,
Soproni Egyetem Központi Könyvtár és Levéltár

valamint az erdészeti, vadászati és urbárius törvények szerepeltek, amiből erőn felül vette ki a részét. 1891-ben az addig vezetett Növénytani-Erdőtenyésztési Tanszék vezetését felcserélte az Erdőrendezési Tanszékével, ennek következtében az általa oktatott tantárgyak is változtak (erdőbecslés, erdőrendezés, erdőérték-számítás, erdészeti statisztika és irodalom története). A tanszékcsere ténye a szakemberek körében általános meglepetést keltett. Nehezen értették meg, hogy az akkor 55. életében járó Fekete Lajos – tizenkilenc évi eredményes vezetés után – miért hagyta ott korábbi tanszékét, hogy mi okozta és indokolta a cserét.

E váltás pontos hátterét napjainkig homály fedi, de az tény, hogy ez nem csökkentette szakírói termékenységét, sőt, mintha felvillanyozta volna munkakedvét, s így az 1892–1903 közé eső évtized hozta az erdész szaknak a leggazdagabb termést. A selmecbányai kampusz új oktatási épületeinek kialakításában és az intézmény vezetésében is kiemelkedő szerepet játszott. A tanári kar bizalmát élvezte mint aligazgató az 1892/93. tanévben, míg az 1897/98. és az 1898/1899., valamint az 1899/1900. tanévekben az igazgatói tisztet töltötte be, s több éven át ő volt

az erdészeti szak vezetője is. Az 1906. évi nyugdíjazásáig töretlenül szolgált az oktatás és kutatás ügyét, ő tett javaslatot a középfokú erdészeti szakoktatás megteremtésére, s az erdészeti kutatásügy intézményesítésére is. A dualizmus kori Magyarország erdész polihisztorát tisztelhetjük személyében, a sokrétű erdészeti tudományoknak csak kevés ága van, amelyben ne alkotott volna maradandót.

A magyar erdészeti szaknyelv kialakításában való fáradhatatlan részvételén túl a magyar nyelvű erdészeti szakirodalom megteremtése terén ő tette a legtöbbet: 27 szakkönyv, 3 akadémiai jegyzet és számos, a *Pallas Nagy Lexikon*ában megjelent szócikk, továbbá több mint másfél száz szakcikke fémjelzi szakírói tevékenységét. Kiemelendő, hogy szerteágazó szakmai tevékenysége mellett nagy gondot fordított az erdészeti szakismeretek népszerűsítésére is, így erdészeti berkekben e területen is úttörő és maradandó tevékenységet végzett. Munkásságához képest meglehetősen későn, de a selmeczi erdész oktatók közül egyedüliként, 1910-ben lett az MTA levelező tagja. Székfoglalójában abból a közel fél évszázadon keresztül végzett nagyszabású kutatásából adott szűk áttekintést, amely a történelmi Magyarország fa- és cserjefajainak vertikális és horizontális elterjedésével fog-

2. ábra. Fekete Zoltán soproni dolgozószobájában

Forrás: ismeretlen készítő, Soproni Egyetem Központi Könyvtár és Levéltár

lalkozott. Az ezen eredményekből összeállított, magyar és német nyelven is megjelent nagyszabású mű méltán tette nevét Európa-hírűvé.

Fekete Lajos öt gyermeke közül második fia, Fekete Zoltán (1877–1962) követte őt az erdőmérnöki pályán, valamint az oktatásban és a kutatásban is. A selmeci akadémián eltöltött három év után a zsarnócai és lipótújvári kincstári erdészetknél tett szert gyakorlati ismeretekre, majd 1900-ban államvizsgázott. Az államvizsgáló bizottság az első „kitüntetéssel képesített” minősítésű oklevelet neki állította ki, külön érdekessége e vizsgának, hogy a bizottság egyik tagja édesapja volt. 1901 és 1907 között a Fekete Lajos által vezetett Erdőrendezéstani Tanszéken lett tanársegéd, majd adjunktus, amely időszak alatt megalapozta oktatási és tudományos karrierjét. Vélhetően apja 1906. évi nyugdíjazása miatt kényszerült arra, hogy négy évre felhagyjon az oktatással és a kutatással. Ebben az időszakban a zsarnócai erdészet vezetésével foglalatoskodott.

Bár a gyakorlati élet kihívásait könnyűszerrel küzdötte le, mégis az oktatás és az erdészeti kutatómunka volt az, amiben Fekete Zoltán otthonosan érezte magát. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint hogy megpályázta az 1911-ben megüresedő tanszékvezetői állást az Erdőrendezéstani Tanszéken, és el is nyerte azt. E tanszékot vezette Selmecebányán, majd a kényszerű áttelepülés után Sopronban egészen 1946-ig. Apjához hasonlóan nemcsak kiemelkedő kutató és oktató személyiség, hanem tollforgató szakíró, hanem igazi vezető egyéniség is volt, így az Erdőmérnöki Kar volt dékánját (1922/23 és 1925/26), s a selmeci utódintézmény egykori rektorát (1926/28 és 1932/34) is tisztelhetjük személyében. Nyugállományba vonulása után apjához hasonlóan a főiskola kötelékében maradt, és még hat éven keresztül végezte oktatói tevékenységét. A magyar faterméstani és faállomány-szerkezettani kutatások egyik úttörőjét és vezető egyéniségét tisztelhetjük benne, minden tekintetben méltó utódja lett apjának. Az elért kutatási eredményei alapján 1941-ben választotta soraiba a Magyar Tudományos Akadémia, székfoglaló előadását, melynek témája az egykorú tölgyesek növekedése és összetétele volt, csak három évvel később, a második világháború veszterhes időszakában tudta megtartani. Élete fő műve az Akadémiai Kiadó gondozásában 1951-ben megjelent *Erdőbecsléstan* című tan- és kézikönyv, amely egy, az egyik lábjegyzetben említett régies fogalom (román helyett oláh) miatt csak nagy nehezen menekült meg a bezúzástól.

Fekete Lajos és Fekete Zoltán élete és munkálkodása szellemi iránymutatóul szolgál az utókor számára, szakmai munkásságuk, emberi magatartásuk valamennyiünk előtt példaként állhat. Apa és fia fáradhatatlan munkabírása és párját ritkító szorgalma hosszú szolgálatuk alatt teljes odaadással a magyar erdészeti kutatást és a felsőfokú erdészeti szakoktatást szolgálta. Azok közé a szakférfiak közé tartoztak, akik a szakadatlan munkában találták meg az igazi gyönyörűséget így szerezve az erdész szaknak elismerést Magyarországon és Európában egyaránt. E szorgalom méltó jutalma volt, hogy a Magyar Tudományos Akadémia életművük elismeréseként mindkettejüket tagjai sorába fogadta.